خەزعەل ئەلماجدی:

شیعر جۆرێکە لەئایین, چونکە پیرۆزیی
ئایینیو پیرۆزیی دنیایی بەیەکەوە کۆدەکاتەوە

و:عەبدولموتەلیب عەبدوللّ

خەزعەل ئەلماجدی شاعیرێکە بەشیعر ئاوەدان, دنیا لەتوێی شیعرو شکۆداری دنیا هەر لە تێرایی شیعردا نەبێ, نابینێ. شیعر لای ئەو جیهانو جەوهەری مرۆڤە, شیعر لای ئەو رۆحی شارستانیەتو ئاینو هونەرەکانە. خەزعەل ئەلماجدی بۆ زۆر وەك شاعیر وەك شاعیرێکی پەرگیر دەرکەوت, بەلاّم ئەو لەو جیهانە شێواوەدا هاوسەنگی خۆی تەنیا لە شیعردا دەبینێتەوە, بەلای ئەو پەرگیریی شیعری پەرگیری جوانیە لە بەرامبەر ناشیرینیو توندو تیژیدا. لە حەفتاکانی سەدەی رابردوو وەك شاعیرێکی یاخی لەنێوەندی عیراقیدا بە دەرکەوت, بە جۆرێکی دیکە ئالاّی ئەفسانەکانی عیراقی هەلّگرتو جوانیەکانی لە بەرامبەر ئایدیۆلۆژیادا بەرزکردەوە.

کۆمەلّە شیعری یەکەمی لە سالّی(1980)بە ناوی (یقظة دلمون)و پاشان لە سالّی (1984) (ناشید اسرافیل)و ئینجا سالّی (1985–1989)(خزائیل)ی بلاّو کردەوە لە نێوەندەکەدا غەلّبە غەلّبو دەمەتەقێیەکی گەورەی لاّ کەوتەوە. لە کۆتایی هەشتاکاندا شیعری وێنەیی بلاّوکردەوە پاشان (عکازە رامبو)ی بلاّوکردەوە, کەکۆی سیرەی خودی خۆیو سیرەی دواساتەکانی ژیانی رامبۆی لەخۆگرتبوو, ئەو کارە شیعرییەی بە ورۆژانو هێدمە دێتە وەسف کردن, پاشان (حیە و درج)ی نووسی, کە نابودیەکانی شەرو تراژیدیا مەرگو ئابلوقەدانو ریسوایی دەخاتە روو.

***پێم گووت ئایا سەفەری تۆ بۆ (لیبیا) لە پێناو خوێندنو زانست بوو, یان راکردن بوو لە (رژێمی) پێشوو؟**

– بە پلەی یەکەم بۆ چارەسەری گیروگرفتە ئابوورییەکانم بوو, چونکە دووچاری جۆرێك لە دەست کورتی هاتم کە تەسەور ناکرێ, سەرەرای ئەوەی کەمن هەلّگری بڕوانامەی دکتۆرا بووم, بەلاّم مووچەم لە (دۆلارو نیۆرێك) تێنەدەپەری, منیش مالّو منداڵم هەبوو, دەبووایە لەو گیرگرفتە رزگاریان بکەم, لە بەرێوەبەرایەتی سینەماو شانۆ وەزیفەکەی خۆم جێ هێشتو بەرەو دەرەوەی عیراق کەوتمە رێو نەگەرامەوە, لە (لیبیا) لەزانکۆی (درنە) دەرفەتی کارکردنم بۆ هەلّکەوت, لەوێ زێتر لە پێنج وانەی مێژووی کۆن و مێژووی هونەرو شوێنەوار گەشتوگوزارم گوتەوە, ئەوەش یەکێك بوو لە دەولّەمەندترو بە پیترین ئەزموونم, توانیم پسپۆڕێتی لە وانە گوتنەوەو لێکۆلّینەوەی زانستی بە دەست بهێنم, چونکە من لەوێدا بەباشی سودم لە کاتی خۆم وەرگرت, پاشان ئەوە بووە هۆی بەرهەمهێنانی دەیان کتێب.

***پێش سەفەرکردنت ئایا لە عیراق دووچاری تەنگو چەلّەمەو ئازار نەبوویت؟**

– ژانو ژوارەکانم گەیشتنە قۆناغی برسی بوونی حەقیقی, تاوای لێهات بۆ ئەوەی منو منداڵەکانم بژین کتێبەکانی خۆم لەسەر شۆستە بفرۆشم. پاشان مینبەرەکانی بلاّوکردنەوەو رۆشنبیریی لە عیراقدا بەرە بەرە تەسكو لاواز دەبۆوەو بەرەو لە بارچوونی تەواو هەنگاوی دەنا.

***چالاکی رۆشنبریی تۆ لە دەرەوەی عیراق زۆربەی سەرسام کرد, تۆ یەکێك بوویت لەو رۆشنبیرانەی کە کۆمەلّێك کتێبت لە زۆربەی بوارەکاندا دەرکرد, ئایا دەکرێ لەهەندێ روخساری ئەوچالاکیانە ئاگادارمان بکەیتەوە؟**

– له شیعردا بەگی یەکەمی کارەکانم کە شەش کۆمەڵە شیعری نوێ دەگرێتەوە بە چاپ گەیاند.... هەندێ کاری شانۆیم نومایش کرد گرنگترینیان (سیدار) بوو.بەڵام لە بواری فیکردا نزیکەی بیست کتێبم لە بواری میسۆلۆژیاو مێژوو زانستی ئایینە کۆنەکان بڵاوکردەوە.

***ئایا لە زنجیرەی کەلەپوری مرۆڤ کە تائێستا حەوت کتێبت لێدەرکردووە, دەتەوێ مەوسوعەیەکی عەرەبی بۆ مێژووی ئایینیەکان دابنێی؟**

–بەڵێ.....ئەوە هیواو ئاواتمە, سەرەرای ئەوەش دەمەوێ (زانستی ئایینیەکان) بە مانا نوێیەکەی دابمەزرێنم, کە لێکۆڵینەوەیەکی زانستی ئارکیۆلۆژیانەی ئایین لە خۆ دەگرێ, بەڵام عەرەبی هاوچەرخ هیچ مانایەکی پێ نابەخشێ. هەموو ئایینێکی کۆن بۆی سیستەمێکە تەواو, لەبیروباوەرو تقوسو ئەفسانەو ئاکارو شەرائیع پێکهاتووە, دەبێ بەشێوەیەکی زانستی هەموو ئەو پێکهاتانە راڤە بکەین, هەروەها دەبێ ئایینە کۆنەکان بەشێوەیەکی زانستی ورد بە یەکەوە ببەستینەوە, بۆ ئەوەی خاڵی بەیەکەوە بەندبوونو لە یەکدابڕانیان کەشف بکەین, ئەوەش بۆ زانینی (مێژووی رۆح) بایەخی خۆی هەیە.

***دەبینم بەئایینەوە سەرقاڵیو شیعر فەرامۆش کردووە؟**

– گەنجینەکانی رۆح لەئایینیەکاندایە......هەر لە سەرەتای ژیانی رۆشنبیریدا, بەدواداچوونی ئاڵوگوێزەکانی رۆحی مرۆڤایەتی لە هەرێمە دوورەکانیەوە بۆ سەردەمی ئێستامان, کە لەرێگەی شیعرەوە بە(مێژووی رۆح)دا گوزەری کردووە, واهەست دەکەم کە مێژووی رۆح بە هەوادا هەڵنەواسرا بێ, بەڵکو وەك دەزوویەکی نهێنی بە نێو جەستەی ئایینەکانو جەستەی هونەرو ئەدەبدا تێپەریووە.مێژووی رۆح خولیای من بوو, لەشیعردا بەرجەستەم کردووە, ئێستا لە ئایینەکاندا شوێنی دەکەوم, رەنگە بەیانی لە هونەردا دوای بکەوم.

من وەك بوونەوەرێك کاردەکەم کە بەمەعریفە ئاوەدانەو چرایەکی بەدەستەوەیە, من خۆم وەك شاعیرێکی گێڕ نایەتە بەرچاو کە هەر لە دەرگای ئەدەب دەدا.

***لە ئایینەکاندا جەوهەری بایەخی تۆ لە ئەفسانەدا خۆی هەڵدەگرێتەوە, ئەو ئەفسانانە کامانەن, بۆچی وا بە خۆڕ لە شانۆو شیعری تۆدا دێتە خوارێ؟.**

– ئەفسانە بەشێکە لە ئایین, ئایین (بەشێوە زانستیەکە) لە سێ بنچینەی سەرەکی پێکهاتووە, ئەوانیش (بیروباوەڕ, ئەفسانە, تەقس) هەروەها دوو بنچینەی لاوەکیشی هەیە ئەوانیش (شەرائیعو ئاکارن).

ئەفسانە گێڕانەوەیەکی پیرۆزە, چونکە ئاماژە بە بنچینەو مێژووی خواوەندێکە لە خواوەندە کۆنەکان, لە بەر هەندێ پیرۆزە, چونکە ئاماژە بە بنچینەو مێژووی پیرۆزیی گەلێك لەگەڵەکان دەدات, ئەفسانە لە بارەی رۆحییەوە چڕترین ناوچەکانی ئایین دەگرێتەوە بە شیعرییەتو گێڕانەوەو خەیاڵو عەفەویەتو بەرائەتو جوانیو حەپەسان بارگاوییە کە هاوتای نییە, بە تایبەتی ئەفسانەکانی خۆرهەڵاتی ناوەراست کۆن, بۆیە من وای دەبینم کە زۆر لەشیعرو شانۆ نزیکە, بەڵام گرفتەکان هەمیشە دەکەونە خانەی مامەڵەکردن لەگەڵ ئەفسانەوە هەروەها چۆنیەتی گواستنەوەی بۆ شیعری نوێو ئەدەبی نوێ....بەراستی ترسناکترین گیروگرفت ئالێرەدایە.

***بەدیارکراوی تۆ چۆن مامەڵە لەگەڵ ئەو گیرگرفتەدا دەکەیت؟.**

– من وای دەبینم کە دەبێ یەکەمجار بارگە ئەفسانەیەکان بۆ شیعرو شانۆو ئەدەب بە گشتی بگوازینەوە (نەك تەفاسیلەکانیان). دووەمیان دەبێ ئەو ئەفسانەیە تێکبشکێنینو دەقی نوێ بە هەندێ لە پارچەکانی برازێنێتەوە, سێیەمیان دەبێ لە توێی ئەفسانە کۆنەکانەوە چاو بە گیروگرفتەکانی ئێستاماندا بگێرینەوەو لە ناوەکانو کۆلاژکردن دوور بکەوینەوە, چوارەم پێویستە ئەفسانە لە شوێنە دیاریکراوەکەی خۆیەوە بۆ

هەمەلایەنی بەرز بکەینەوە, لە رێگەی تەئویلەوە بیکەینە رەمزێکی گشتگیر, پێنجەم دەکرێ رووداوەکانی رۆژانەمان بۆ ئاستی ئەفسانە بەرزبکەینەوە, ئەگەر بتوانین لە ئەفسانە کۆنەکان بگەینو چۆنیەتی گواستنەوەی بۆ رووداوە هاوچەرخەکەی هەست پێبکەین, پاشان ئەوەی کە زۆر گرنگە کارامەی داهێنەرو تواناکانیەتی لە نواندنی هونەرکای لە دەقی نوێدا.

***چۆن لە شیعرو ئەدەبدا مامەڵە لەگەڵ ئەفسانەدا دەکەیت؟**

– حەفتاکاندا من شەیدای ئەفسانە عێراقییەکان بووم, ئەفسانەی (دلمون)ی سۆمەریم وەك سێنتەرێك بۆ کۆمەڵە شیعری یەکەمم (یقظە دلمون) بەکارهێنا.ئەوکات (سیحر) خولیایەکی بەهێزبوو, ناوچەیەکی بەرایی بوو, کەم کەس دەستی بۆ بردبوو, من لەکۆمەڵەی دووەمدا (اناشید اسرافیل) تەواو تیایە قوڵ بوومەوە, (اناشید اسرافیل) لە کتێبێکی کۆن پێکهاتووە کە ئەفسانەی سۆمەریو ئیسلامیو مەندایی باز بازێنی تیادەکات. لە (اناشید اسرافیل)دا سیحر لە ئەفسانە بەهێزتر خۆی دەنوێنێ. بە مجۆرە شیعری من هەر لەوکۆمەڵەوە تاکو ئەمڕۆ بەسێ ئاراستەدا دەجولا (سیحر)(ئەفسانە)(سێکس). ئەزموونی من لەم بوارانەوە هەڵقولاوە, ئەزموونی من تێکەلەیەکە لە خۆرهەلاتی کۆن.... بەشیعرەکانمەوە بالم گرتو پاشان بە(شیعری خۆرهەڵاتی) ناوزەدم کرد.

***ئەو بوارو زاراوەیە نوێیە...... بۆ روونکردنەوەی (شیعری خۆرهەڵاتی) هیچت بلاو کردۆتەوە؟.**

– بەڵێ پێشەکیەکی درێژم بەو ناونیشانە بۆ بەرگی یەکەمی کارە شیعرییەکانم نووسیوە, لەوێدا هەستمکرد نزکترین وەسف بۆ شیعرەکانم لە(شیعری خۆرهەلاتی دا خۆی هەلدەگرێتەوە, چونکە من نامەوێ تازەگەری خۆم لەسەر شێوەی شیعری خۆرئاوایی, یان شیعری عەرەبی نوێ بنووسم, بەڵکو شیعری من زێتر بەلای رۆحی خۆرهەڵاتیدا کە بەسیحرو ئەفسانەو سێکس هەلکۆلراوە ئەو پێشەکیە پێشەکیەکی درێژەو باشترە بۆ ئەو بگەرێینەوە.

***چ وای لێکردی بۆ ئەفسانەو سیحر بگەرێیتەوە, مەبەستم ئەوەیە ئایا ئەوە بڕیارێکی ئاگایانە بوو, یان پێویستیەکی سروشتی ناخی خۆت بوو؟**

– لە سەرەتادا پێداویستیەکی سروشتی ناخی خۆم بوو, پاشان بەرۆشنبیرییو ئاگاییو زانستو راڤەکاریەوە خەملاندم, وزەکەیم بە دەست هێنا, من لە ناوەوەدا هەمیشە مەیلی شتە جیاوازو سەیرەکان دەکەم, شیعر لای من بەمجۆرەیە, هەروەها ئەفسانەو سیحریش هەروا دەبینم, کەواتە شیعرو ئەفسانەو سیر یەك شت کۆیان دەکاتەوە ئەویش ئەوەیە کە دووچاری حەپەسانمان دەکات.

شیعر وای لێکردم کە بەرەو سیحرو ئەفسانە هەنگاو بنێم, من لەشیعردا هونەرێکی پیرۆز دەبینم, ئەفسانەش بۆ خۆی چیرۆکێکی پیرۆزە, هەروەها سیحرکارێکی پیرۆزە.....بەمجۆرە (پیرۆزیی) جەوهەری ئەو سێ هونەرەی پێکهێناوە, وەك ئەوەی لە جەوهەری ئایینیدا یەك بگرنەوە, بەلام ئەوەی کە جێگای حەپەسانە جەوهەرە دنیایەکەیەتی, ئەگەر ئەو تەعبیرکردنە بەراست بێتەوە, بەمجۆرە خۆم لە گەردەلولی پیرۆزییو حەپەساندا دۆزییەوە.

***وا پێدەچێ ئەنگێزەی سیحرو ئەفسانە لە شیعرو ئەدەبی تۆدا نوێترین تەموومژبێ؟**

– هەندێجار تەمومژ خەسڵەتێکە لە خەسڵەتەکانی شیعری نوێ, بەلام هەموو تەمومژێك نا, بەڵکو تەمومژی عەفەویانە, کەوا لە رۆحەکانمان دەکات پێوانەکانی بۆ تەنگ بکەوێتەوە, چونکە رۆح بە حەقیقەت ئابلۆقە دراوە, یان رێگای پێگیراوە, یان بە هۆی رووبەروو بوونەوەمان لەگەڵ لاوازی مرۆیی بنجدا کوتاو.... واپێدەچێ کە تەموومژی هاوەلی جوانیو دوانەی پیرۆزییو حەپەسان بێ, من باوەر ناکەم هیچ هونەرێکی گەورە لە تەمومژ خالّی بێ.

***بەڵام بۆ وەرگر دەبێتە ئیشکال؟.**

– پێویستە وەرگر لە ئاستی هونەری مەزن دابێ...... دەبێ خوێ ماندوو بکات, زەوقی خۆی بۆ رووبەرووبوەنەوەی ناوچە بەرزکانی شیعر پەروەردە بکات, شیعر هونەرێك نییە بۆ دڵخۆش کردن, کالایەکی هەرزان بە هانییە, بۆ پیاهەلگوتنو هەموو غەزەل, بەڵکو رۆحێکی دەوەڵەمەندو خودێکی دەولەمەندە. تۆ دەزانی ئەو ژیانە ئیسهلاکیەی ئێمە تیایدا دەژین دەشی بەسەر رۆشنبیرییو هونەردا گرتووە, کە مرۆڤ وای لێهاتووە بەدوای شیعردا نەگەرێت, چونکە لێرەدا گۆرانیو زنجیرەو فلیمو بەرنامەی زۆر هەیە بۆکات بەسەر بردن کە لەژمارە نایەن, نەگیە شیعر وەك ئەو بابەتانە تەماشا بکەین, یان وەك پێداویستیەکی رووکارانەی وەرگر سەیری بکەین, شیعر هونەری رۆحە, لە دووتوێی جیاوازییەوە ناخی شیعر گەنجیەکە لە نهێنیو جوانی, شیعر توانای مانەوەی هەیە, ئەگر شیعر بەشێوەیەکی روالەتکاریانەوە دیار زۆر روون خۆی نواندو بە شێوەیەکی راستەوخۆ پێداویستیەکانی وەرگری بەجێ هێناوە, ئەو کات بۆ هونەرێکی ئیستهلاکی وەك گۆرانی خێراو زنجیرەو فیلمی (دڵخۆشکەر) دەگۆرێ, پاشان شاعیران خزمەتکاری رۆحو جوانین, ئەرکیان ئەوەیە کە پارێزگاری لە پیرۆزییو بەرزی شیعربکەن.

***بەشێوەیەکی ناباو قسەت لە شیعرکرد, وەك ئەوەی نەزانین ئەوەی کە مزگێنی بۆ دەکەیت چییە؟**

– ناشێ بەمجۆرە قسە لە شیعر بکەین وەك ئەوەی جۆرێك بێ لە جۆرەکانی ئەدەبی, من وەك ئەوە سەیری خۆم ناکەم کە سەر بە ئەدەب بم, چونکە شیعر بە هەڵە تێکەڵ چیرۆكو رۆمانو رەخنەکراوە.....شیعر جۆرێکە لە ئایین, بەڵێ.......شیعر لە ئایین نزیك دەبێتەوە, چونکە پیرۆزی ئایینیو دنیایی بەیەکەوە کۆدەکاتەوە, لە هەمان کاتدا ئایین,بە پیرۆزیی ئایینی خۆی جیادەکاتەوە, ئەدەب بە پیرۆزیی دنیایی, بەڵام شیعر هەردووکیان بەیەکەوە کۆ دەکاتەوە, بۆیە لە بارێکدا دەبێتە باوکیان لەبارێکی دیکەدا دەبێتە کوریان. بایەخی کارەکانی داهاتووم خۆی لە پرشنگ خستنە سەر ئەو خاڵەدا دەبینێتەوە.

***ئەگەر شیعر ئەدەب نەبێ, ئایا چ جۆرێکی هونەر, چیرۆکە, یان رۆحانە, یان شانۆیە, کامەیان لێیەوە نزیکن؟**

– شانۆ لەو نزیکە, چونکە جەوهەری شانۆ درامایە, دراماش بە شیعرو رۆحی شیعر دەوڵەمەند, شیعر لە رێگەی رووداوەوە بەسەر گێڕانەوەی تەقلیدی سەر ناکەوێ بۆ سەرەوە, بەڵکو باڵ دەگرێو بەوباڵانەووە سات دوای سات دەفرێ. شیعر بە شانۆ بەرز دەکرێتەوەو بەشانۆ دەولەمەند دەکرێ, نەك لە رێگەی ئەوەی پێی دەگوترێ (شانۆی شیعریی) بەڵکو رۆحی شیعریی بەهەرچی شانۆی مەزنە هەڵدەستێتەوە, بەلام یەکەمجار لە رێگەی ناوەرۆكو پاشان لەرێگەی زمانەکەیەوە. بۆ چی شکسپیر بە نەمری دەمێنێتەوە؟ چونکە یەکەم بەرۆحی شیعر ئاوەدانە, هەروەها چونکە زمانەکەی زۆر لە شیعر نزیکە. هەموو شانۆیەکی مەزن هەر دەبێ شیعر بەشێوەیەك لە شێوەکان دەستی لێدابێ.

***لە سەرەتای هەشتاکاندا لەگەڵ سێ شاعیر کۆمەڵەیەکی کۆمەڵەیەکی شیعریتان پێکهێنا کە لە شیعری عیراقیدا وەك شەپۆلێکی نۆ دەرکەوتو بووە شوێنی جیاوازیو دەمەتەقێی گەورە, زۆران دژتان بوونەوەو تاوانی زۆرو دلرەقانە یان خستە پاڵتانەوە, وەك ئەوەی ئێوە ئەدەبتان شێواندبێ,کەلەپورتان وێران کردبێ, ئایا دوا بەدوای ئەو هەموو ساڵە چۆن سەیری ئەو ئەزموونە دەکەیتو (گرفتاکانیان) چی بوون؟. ئایا لەو بڕوایە دای کەوێناکردنەکانتان راست بووین, یان رۆژەکان فەشەلی ئەو ئەزموونەیان چەسپاند؟.**

– منو زاهیر جیزانی و سەلام کازمو فارۆق یوسف بەیەکەوە لە ساڵی(1983)شەپۆلێکی گەورەمان لەنێوەندی رۆشبیریی پێکهێناو بەناوی (کۆمەڵەی چوار) ئیجازەمان بۆ وەرگرتو بەشێوەیەکی ئاشکراو راشکاوانە لەگەڵ شیعری باوی عیراقی ئەو کات کە بەلای پیا هەڵگوتنو دەزگیربوونو شیعری جەنگو شیعری

خراپو سەردانواندن کەوتینە رووبەرووبوونەوە, هەروەها لەگەڵ رەخنەی عیراقی کە دەهۆڵی بۆ ئەم ئەو شاعیر دەکوتاو لە بایەخی راڤەکردن دوورکەوتەوەو بەردەوام بەرپەچی دیاردەی نوێیەکانی دەدایەوە.....ئێمە لەگەڵ هەمووماندا جیاواز بووین, نەك هێندە بەڵکو هەموو ئەوانەی کە لە نەوەی حەفتاکاندا مابوونەوە (کە نەوەی ئێمەن) وەك ئەلتەر ناتیڤێ بۆ ئێمەو بە دژی ئێمە بەکاریان دەهێنا, لەگەڵ هەموو ئەوانەدا کەوتینە توونـدترین شەڕی ئەدەبی, بە تەواوی ریسوامان کردنو ساختەچییێتی هەموویانمان خستە روو.

ئێستا من وای دەبینم کە ئەو شەپۆلەی ئێمە یەکێك بوو لە باشترین دیاردەیەك کە وەك پەرچەکردارێکی حەقیقی سیستەمی رۆشنبیریی باوی ئەوکات وەستا, کە (رژێمی) سیاسی پێشوو هەوڵی دەدا بەسەر رۆشنبیریی عیراقیدا فەرزی بکات بەڵام لە پاشاندا کەوتە لێژی.....گردبوونەوەمان پرۆژەیەکی بەکەڵكو باشو پڕ بایەخو ئابرومەندانە بوو,ئێمە ئاڵای شیعرو جوانیو حەقیقەتمان بەرووی ناشیرینیو ساختەچییێتیدا بەرزکردبۆوە, پوچێتیو مەیدانیو بێ کەلکی رەخنەگرانمان ریسواکرد. بەرووی سیستەمی رۆشنبیریی فەرمی وەستایو بەروویاندا هەڵشاخاینو هاوارمان کرد, بەرووی ئەوانەشدا کە دەهۆڵیان بۆ دەکوتان, رەگی شیعری عیراقی حەقیقیمان توندگرتو بەبێ ئەوەی بە پروپوچی ئەو قۆناغە نابووتە پیسی بکەین پیایە سەرکەوتین. هەر لە کۆمەڵەی ئێمەو سروشی کۆمەڵەکەمانەوە نەوەی هەشتاکان دەرکەوتن و توانیمان پۆلێك داهێنەر لەوان بگەیەنینو لەگەڵ ئێمە ئەوان لەیەك ریزدا بوەستن.

***بەڵام ئەو گردبوونەوەیە پاشان پەرتو بڵاوبۆوە؟**

– ئەو گردبونەوەیە نەخشەی مانەوەی چەندان دەیەی زەمەنی بۆ نەکێشرابوو, بەڵکو بارودۆخوقۆناغێك فەرزی کردبوو.......ئەگەر چی ئێمە یەك بنمیچ کۆی دەکردینەوە, بەڵام پاشان هەر یەك دەستی لەو بنمیچە هەڵگرتو بەرەو بونیاد نانیماڵی شیعری خۆی هەنگاوی نا, من هەتا ئێستاش شاعیرانی ئەو کۆمەڵەیە بە باشترین شاعیرانی حەفتاکان دەبینم. لە تاراوگەی لەناوەراستی نەوەدەکانەوە هەر چوار شاعیر لێکجیابوونەوە, هەموو لە عیراق دەرچوون, ئەو کۆمەڵگەیەی شیعریش دوایی هات, بەڵام شاعیرەکانی لەئاستی بەرزی بەرهەمی شیعریدا ماون بەتایبەتی منو زاهیر جیزانی, رەنگە فاروق یوسفو سەلام کازم بەیەکجاری وەستابن.

***چیرۆکی (خزائیل) چییە, ئایا لەنووسینی وەستاوی, تاکو کوێ ئەو چیرۆکە بەرەمز کرابوو, یان دەتویست لە دووتوێدا چی بڵێیت؟**

– گەورەترین کاری شیعری کە نووسیومە (خزائیل)ە, لە دوانزە کتێب پێکهاتووە, کە تەنها دوو کتێبم لا دەرکردووە, ئەو کارەم لە بەرگی سێیەمی کارە شیعرییەکاندا لەگەڵ پێشەکیەکی درێژ بە چاپ دەگەیەنم, ئەوەی راستی بێ من هەر لەساڵی(1980) وەدەستم بەنووسینی کردو تا(1988)ی خایاند, واتە تەواوی ساڵەکانی شەڕی یەکەمی گرتەوە (مەبەست لە شەڕی عیراقو ئێرانە) سەرەرای ئەوەی کە من لە دەرەوەی ناوکۆیی شەڕدابووم, بەڵام شەڕ بەدوای ئەودا دەگەڕا, ئەو هاواری خود بوو لەبەرامبەر وێرانەیی شەڕ, چونکە من هەر لە سەرەتای شەڕەوە پەنام بۆ رۆحو جوانی خودی خۆم برد, (خزائیل) بۆ من لەشەڕو وێرانەیی بایەخی پتربوو, لەوێ چینەکانی رۆحو جوانی خودی خۆم ئاشکراتر نیشان دا, لەوێ مێژووی رۆحو شیعری منو مێژووی ژیلرییە تایبەتیەکانی نیشتمانو ئەوەی لەو مێژووە نزیکە خۆی بەیان دەکات. تەواوی رۆشنبیری رۆحیو شیعری خۆم لەوکارە شیعرییە خستەگەڕ, بەو ئاواتەی کە بێتە مەزنترین کاری من.لە (خزائیل) دا ئەفسانەیەکی شیعری بەرجەستەکراوە, لەوێدا خودی شیعری خۆم لەرێگەی شکاندنی ئەفسانە کۆنو نوێیەکاندا نووسیوەتەوەو چوومەتە قولایی ناخی خۆمو تروسکایی هەستی خۆم تیا گواستۆتەوە, لەگەڵ خودی وشەو. مەعریفەدا بەیەکەو دووردوور کەوتوینەتەوە....لەوێ جیهانی فیردەوسو دۆزەخم بۆ دەرکەوتووەو تیایدا سەردەکەومو دادەبەزم, بێگومان هەنگاونان بەرەو ناخی مرۆڤ و خودو چینەکانی هەستو نەست کارێکی ئاسان

نییـه, لـه بەدواداگـەڕانی دنیـای دەرەوە ئـەرکی پـترە.کاتێـك بـەرەو خـودی شـۆڕدەبیتەوەو دەیخەیتـە ژێـر چاودێرییەوە, خودی خۆ دەکەیت کارێکی داهێنەرانە.......خزائیـل بـەمجۆرە بـوو, زۆر لەرابسـودی (رابسـودی قەسیدەیەکی داسـتان ئـامێزە) هەمسـی ئـۆرفی نزیکـە, گەشـتێکە سـەرکەوتنو دابـەزین وەسـف دەکـات, ئـەو سەرکەوتنو دابەزینەی کە تاکو ئێستاش بەرێگەیەکی لیریکیو ویژدانی ناراستەوخۆ بزاڤـی دنیـاو شـتەکانی پـێ وەسفەدەکرێ.

(خزائیل) کانگای فرەلایەنە لە ناخی خـودو مێـژوودا خـۆی هەڵدەگرێتـەوە, شـوێنی توانـەوەی هونـەرەکانی سیحرو ئەفسانەو سێکسو ئـاینو جـوانیو زانسـتە, پوختـەی خـودە بـەر لـەوەی دواجـار بـەرەو هەڵـدێر بچـێ هەوڵدەدا نەخشەکانی خۆی بپشکنێ.

***لێرەدا هەندێ دەڵێن دوا ڕۆژ بۆ شیعرە, لە هەمان کاتدا هەندێکی دیکە دەڵێن دوا ڕۆژ بۆ ڕۆمانو چیرۆکە, تۆ چۆنی دەبینی؟.**

– بەگێرهێنانی دوارۆژ لە هونەرێکی دیاریکراو جۆرێکە دێو دەچـێ, مـن لـەو بڕوایـەدام کـە شـیعرکاری بـەو قسانەدا نەبێ, چونکە شیعر بۆ خۆی ڕۆحی مرۆڤە, پشکۆو ئارەزووی ئەو ڕۆحەیە, هیچ هونەرێکی دیکـە نابێتـە ئەلتەرناتیڤی, شیعر لە بەرزایدا دەلەرێتەوە, هیچ تەلەزگەیەك, یان ئیرادەی نوسەرێك, یان بارودۆخێکی سیاسی ناتوانی شیعر ناچار بە لەناوچوونو مردنو بـەگێرهێنان بکـات, چـونکە وزەو هێـزی هـەموو هونەرەکانـە, هێـزو وزەش بە هۆی ڕەگەزێکی دیکەی وەك ڕۆمان, یان چیرۆك لەناو ناچێ.

***چۆن سەیری واقیعی سیاسی نوێی عیراق دەکەیت, بەشداری تۆ چییە؟**

– هیوادارم دادپەوەریو دیموکراسی لە عیراقدا بەر قەرار بێو لە ژیانی عیراقیەکاندا توندوتیـژی بەیـەکجاری ڕەش بێتەوەو نەمێنێ, هیوادارم شارستانیەتێکی نوێو دەوڵەمەند بۆ عیراق بونیاد بنرێتەوە. مـن بـە سروشـتی خۆم حەز لە کاری سیاسی ناکەم, بەڵکو حەز لەکاری ڕۆشنبیریی دەکەم, من بە ڕۆشنبیرییو ئاگاییەوە پڕم, تـا پلەیەك کە ناتوانم بیر لە بە دواداچوونی بەرنامەیەکی سیاسی بکەمەوە, جا هـەر چـۆنی بـێ, مـن دەمێکـە هـیچ حیزبێکی هیچ سیاسی ناتوانێ گومڕام بکات, هیچ حیزبێکی سیاسی,چونکە زۆر بەسادەیی من حەز لە سیاسەت ناکەم, لەو بڕوایەدام کەسیاسەت هونەری درۆو لە خشتە بردن بێ. من زیندانە ئایدیۆلۆژییەکانی نـاوەوەی خـۆم تێکشکاندووە, چۆن داوام لێدەکەیت بکەومە زیندانی ئایدیۆلۆژی سیاسی کە بۆ خـۆی فێـڵو درۆیـە. ڕۆحـی مـن نەپێشتر تاکە بەربڵاو توانیویەتی هەڵیوەرێنی, نە حیزبە دیموکراسە جۆراوجۆرەکان چونکە نـەك هـەر تـەنها لـە عیراقی نوێدا بەڵکو لە تەواوی مێژوودا, ڕۆحو شیعر زۆر لە حیزبە سیاسیەکان بەرزترن. پاشـان مـن وای دەبیـنم کـە ڕۆشـنبیرییو شارسـتانیەت لـە پـێش سیاسـەتدایەو لـە سیاسـەت گـرنگترە, هـەروەها پێویسـتە ئامـانجی حیزبەسیاسیەکان هەر تەنها سیاسیانە نەبێ, بەڵکو ئامانجی شارستانیانەیان هەبێ, ئامرازی سیاسـی پێویسـتە لەسەری لەو ئامانجەدا بتوێتەوە. ناشێ ڕۆشنبیریی لە بەرامبـەر سیاسـەتدا ڕۆڵێکـی پـەراوێز خوازییانـەی قبـوڵ بێ, بـەڵکو مـن بـە پێویسـتی دەزانم کـە ڕۆشـنبیریی بـە سەرسیاسـەتدا سـەرکەوێ, دەبـێ ڕۆشـنبیریی ڕابـەرو مەشخەڵی سیاسـەت بـێ. لـە بەرامبـە ر ئەنگییـەکانی سیاسـەتو بازرگانیـدا خـۆم توونـد ڕاگرتـووە, نەدەچمە ناویانەوە نە بەدوای هیچیاندا دەچم, ئەوەی کە لەعیراقیشدا بۆ من بەگرنگ دەکەوێتەوە شارسـتانیەتی عیراقـە, نەك بزاڤە سیاسییەکانی, هاورێ گیان من هەتا هەتایە خزمەتکاری شیعرم.

*** لەکۆتاییدا........چۆن شیعرت بۆدێ؟.**

– شیعر بۆ من نایەت, چونکە من شـەوو ڕۆژ بەشـیعر ئـاوەدانم, بـۆ شـیعر نووسـین زۆر پێویسـتم بەهانـدەر نییە, ڕەنگە پێویستم بە کاتێکی لـەبار هـەبێ, بـۆ نووسـینی ئـەو لاپـەڕە شـیعرییانەی کـە لەناخمدا کۆتاییـان دیارنییە.

سەرچاوە:

ڕۆژنامەی (المدى) ژمارە (31)ی(6)ی کانوونی دووەمی ساڵی2004.

ئەو چاوپێکەوتنە لەلایەن(قحطان جاسم جواد)سازدراوە.

(من تەنها ناونیشانی بابەتەکەم گۆڕییووە).